

22. Derzhavni budivelni normy Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <https://dabi.gov.ua/normatyvno-pravova-baza/derzhavni-budivelni-normy-ukrayiny/>

УДК 351:796.011.1:615.825

DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-1-109-116>

Р. Р. Сіренко, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент завідувач кафедри фізичного виховання і спорту Львівського національного університету імені Івана Франка

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Окреслено комплекс мотиваційних заходів з підтримки та розвитку фізичного виховання у закладах вищої освіти щодо покращення стану здоров'я студентської молоді. Досліджено соціальну цінність масового спорту як цілеспрямованого впливу на розвиток фізичної культури студентства. Проаналізовано характеристики вітчизняних освітніх підходів в контексті інтеграції у Європейський освітній простір щодо формування цінностей у студентської молоді. Обґрунтовано особливості державного регулювання процесу фізичного виховання навчально-виховними процесами у закладах вищої освіти України.

Ключові слова: державне регулювання, студентство, вищі заклади освіти, інтеграція, сучасні підходи, освітній простір, фізичне виховання.

R. R. Sirenko. State regulation in the system of physical education in Ukrainian higher education institutions during integration into the European educational area

State regulation of the development of mass sports is a process of influence of the state on this type of activity with the help of a complex of mechanisms for ensuring its effective functioning. Mechanisms of state regulation for the development of mass sports are a system of administrative, legal, economic, organizational and informational methods and means of influencing the relationship between objects of the system of mass sports and subjects of management. An important task of the following article is find out sources of funding for the development of mass sports and the analysis of foreign experience.

One of the important problems of the development of society is the problem of finding a reasonable relationship between the public and private sectors of the economy, between state, regional and corporate economic policies. In countries with a centralized economy, the influence of the state, as a rule, has a manifestation in the form of policy plans, state allocation of resources. The state is the main center of management in the activities of economic units.

In countries with a market economy, the degree of the state interference and its authorities in the economic activity of household entities is significantly lower and has mainly indirect character. The state influences socio-economic development through legislative restrictions, the taxation system, other financial instruments and regulations, investments, subsidies, privileges, crediting, and the implementation of social programs.

Functioning and effective development of mass sports in the conditions of a market economy involves a constant search for additional sources of financing, innovative means of leading a competitive struggle, and

© Р. Р. Сіренко, 2019

the implementation of market communication. In developed countries, sponsorship is seen as one of the most important tools of material supplement for the development of mass sports. Physical and sports organizations are practically unable to conduct sports competitions without multilateral and diverse support.

The nature of the functioning of the Ukrainian economy so far does not contribute to the creation of market-oriented fundamentals for the development of mass sports. The country's economy will not reach such level of development, when business becomes extremely interested in using the market of sports and sports services, and therefore, actively contributes to its development. This factor is predetermined by a relatively small number of sponsors and their low activity in supporting sports organizations. If in the economically developed countries with a market economy as a general trend is the advantage of private sources of funding of mass sports over the state ones, there is a slightly different situation.

State-public and business institutions cannot yet be a source of subsidies for physical education and sports, as adopted in the highly developed countries of the world. However, the tendency of financial support in the sphere of mass sports in Ukraine has a positive dynamics. Frankly speaking, an increase in budgetary allocations for physical culture and sports sometimes lags behind the real growth of "cost of living", prices for various goods and services, which leads to aggravation of problems of real financial support for the implementation of state and regional physical education and sports programs. State regulation in the field of mass sports does not sufficiently ensure the functioning of physical culture and recreational activities in the society, does not use the existing material and technical base.

Key words: state regulation, students, higher educational institutions, integration, modern approaches, educational area, physical education.

Постановка проблеми. Соціально-економічний та суспільно-історичний розвиток України зумовлений удосконаленням системи організаційних заходів, які регламентують розвиток фізичного виховання у суспільстві й освітньому просторі та спрямовані на розкриття потенціалу людини у межах її фізичних, духовних та морально-вольових можливостей. Трансформація системи фізичного виховання студентської молоді України має відбуватися відповідно до закономірностей нової парадигми освіти, яка передбачає всебічний розвиток особистості, професіоналізм та високий рівень здоров'я майбутніх фахівців в процесі інтеграції у європейський освітній простір.

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах, з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя та історичних викликів XXI століття, вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найгостріших проблем, які стримують розвиток та створюють перепони на шляху до забезпечення нової якості освіти [4]. Для виконання цих завдань необхідне створення потужної нормативно-правової бази функціонування соціально-гуманітарної сфери в ринкових умовах, зокрема, в освітянській галузі. Пріоритетне ставлення до фізичної культури і спорту у вищих закладах освіти необхідне у зв'язку з різким зниженням рівня фізичної підготовленості молоді, поглибленням соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Упродовж останніх десятиліть проблема вдосконалення системи фізичного виховання студентів стала об'єктом уваги багатьох дослідників у різних галузях наукових знань. У їхніх працях окреслено теоретико-методичні засади й практичні аспекти вирішення актуальної проблеми фізичного виховання студентської молоді. Розвитку національної системи фізичного виховання учнівської та студентської молоді присвятили свої дослідження Б.М. Шиян, А.С. Куц, В.Г. Арєф'єв, А.Д. Дубогай, М.Д. Зубалій, Т.Ю. Круцевич, Р.Т. Раєвський. Водночас системний аналіз наявних джерел свідчить про їхній вузькопрофесійний характер.

Соціально-гуманітарні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Україні розкрито в працях Є.Н. Приступи, А.В. Цьося, О.М. Вацеби, І.Л. Гасюка, Л.П. Лютої, А.О. Кухтія, М.С. Солопчука. Нормативно-правову базу та організаційну структуру державного управління галуззю розглядали такі науковці, як В.М. Платонов, М.В. Дутчак, Ю.П. Мічуда, Ю.М. Шкрєб-

тій, В.М. Гузарь, Ю.І. Довгенько. Теоретико-методичні аспекти державної політики у системі фізичного виховання студентської молоді потребують застосування комплексного підходу, з повним обґрунтуванням мети, завдань, напрямів, засобів та висновків, із розробленням конкретних пропозицій, які б сприяли розвитку галузі фізичної культури та спорту в Україні та вирішенню стратегічних завдань фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Метою статті є обґрунтування необхідності державного регулювання у системі фізичного виховання студентської молоді в контексті інтеграції українських закладів вищої освіти у європейський простір.

Реалізація мети передбачає вирішення наступних завдань:

1. Окреслити комплекс мотиваційних заходів з підтримки та розвитку фізичного виховання у закладах вищої освіти щодо покращення стану здоров'я студентської молоді.
2. Дослідити соціальну цінність масового спорту як цілеспрямованого впливу на розвиток фізичної культури студентства.
3. Проаналізувати характеристики вітчизняних освітніх підходів в контексті інтеграції у Європейський освітній простір щодо формування цінностей у студентської молоді.
4. Обґрунтувати особливості державного регулювання процесу фізичного виховання навчально-виховними процесами у закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Ефективність системи фізичного виховання визначається вибором мети і завдань, організаційних форм, методів та засобів навчання, оздоровлення та виховання та їхнього раціонального поєднання у навчально-виховному процесі. Система фізичної культури – це історично зумовлений тип соціальної практики фізичного виховання, який ґрунтується на ідеологічних, програмно-нормативних, науково-методичних та організаційних засадах, що забезпечують фізичне виховання різних верств населення, особливо студентства [4].

Сьогодні не існує єдиної державної політики з фізичного виховання студентів, яка б обґрунтувала з концепцією фізичного виховання з розкриттям компетентностей студентів, окреслила б рівень фізкультурної освіти, яким би повинен був володіти випускник вищої школи, визначила б фізичний стан студентів, необхідний рівень їхньої фізичної підготовленості [1, с. 368]. Система фізичної культури повинна відповідати таким вимогам: забезпечувати цілеспрямовану рухову активність усіх верств населення і на цій основі сприяти зростанню фізичної підготовленості, зміцненню здоров'я та профілактиці захворювань; гарантувати доступність і якість рухових оздоровчих послуг; здійснювати формування необхідних кадрових, фінансових і матеріально-технічних ресурсів, їхнє раціональне використання.

Фізична культура і спорт у закладах вищої освіти – це складова частина розвитку освіти, яка сприяє збереженню і зміцненню здоров'я, вихованню фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей всіх учасників навчально-виховного процесу, організації змістовного дозвілля студентської молоді та оптимізації спорту вищих досягнень [6]. Одним із завдань є вдосконалення форм мотивації і залучення студентів до регулярних занять фізичною культурою і спортом з урахуванням інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей кожного, як під час обов'язкових занять фізичною культурою, так і під час занять її видами в поза навчальний час.

Виконання зазначених завдань повинно сприяти досягненню істотного зниження захворюваності молоді, підвищенню рівня профілактичної роботи, стимулюванню у студентської молоді прагнення до здорового способу життя та зменшенню впливу шкідливих звичок на здоров'я молоді [9]. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити комплексний підхід до гармонійного формування всіх складників здоров'я; удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів; використання різноманітних форм рухової активності та інших засобів фізичного удосконалення.

Головними видами занять фізичною культурою і спортом є навчальні заняття за розкладом, що спрямовані на формування загальних компетенцій збереження здоров'я та фізичного розвитку, що забезпечує кафедра фізичного виховання закладів вищої освіти та поза навчальні заняття, які скеровані на збільшення рухової активності, спортивно-масової діяльності та вдосконалення спортивної майстерності студентів, які має забезпечувати спортивний клуб закладу вищої освіти в Україні для ефективного процесу інтеграції національної системи виховання у європейський освітній простір.

Наразі наявні такі актуальні проблеми фізичного виховання: відсутність конкретного соціального замовлення виробництва і працедавців на фізичну готовність випускників і як наслідок – нерозуміння доцільності фізичного виховання та неефективність керування цим процесом; недостатня гуманістична і професійна спрямованість процесу фізичного виховання; неефективна теоретична і методична підготовка студентів з питань особистої фізичної культури; обмеження арсеналу практико-діяльнісних компонентів, що забезпечують сукупність виконання функцій фізичної культури [8, с. 69].

Також негативний ефект створює низька дієвість дидактичного наповнення практичних розділів програми з фізичного виховання; неадекватність форм організації процесу фізичного виховання до сучасного менталітету і мотиваційної зрілості студентів; відсутність належних дієвих умов для його ефективного функціонування, тобто достатнього кадрового, науково-методичного, медичного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення; недостатня мотивація студентів до власної фізкультурної освіти та її вдосконалення, тобто відсутність науково обгрунтованої моделі подальшого розвитку системи в найближчому і віддаленому майбутньому.

Найголовнішими проблемами, які потрібно вирішити, є: демографічна криза, яка зумовлюється зменшенням кількості населення України; погіршення стану здоров'я населення; невідповідність вимогам сучасності та значне відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення сфери фізичної культури і спорту; відсутність сформованих сталих традицій та мотивацій щодо фізичного виховання як важливого чинника фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і подовження його тривалості [10].

Для розв'язання наявних проблем потрібно здійснити комплекс заходів, спрямованих на створення умов для відведення фізичній культурі і спорту в Україні провідної ролі у новій політиці інтеграції України у європейський простір; для фізичного виховання і спорту в усіх навчальних закладах; для усвідомлення та закріплення у суспільстві поняття рухомої активності як невіддільного чинника здорового способу життя та успішної життєдіяльності.

Розв'язання вказаних проблем вбачається шляхом: визначення за основну європейської моделі побудови взаємовідносин між державою та сферою фізичної культури, яка передбачає наявність центрального органу влади, що розробляє та реалізує державну політику в галузі фізичної культури і спорту; збільшення у навчальних закладах всіх типів обсягів рухомої активності на тиждень; підтримання закладів фізичної культури і спорту, зокрема центру студентського спорту; популяризація здорового способу життя. У Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року окреслено головні актуальні проблеми і виклики щодо подальшого розвитку системи фізичного виховання в Україні.

Передусім це незадовільний стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення закладів вищої освіти; відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку, соціалізації молоді; зниження суспільної моралі, духовності, культури поведінки частини учнівської та студентської молоді; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування освіти; наявність у системі освіти фактів неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нецільового використання спортивної інфраструктури; відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелю-

вання ризиків у зазначеній діяльності; відсутність заходів щодо мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом, участі у спортивно-масових заходах [3].

Труднощі періоду реформування та головні проблеми викликані низкою ризиків, які можуть ускладнити реалізацію поставлених завдань, як-от: нестабільність економіки; обмежений обсяг ресурсів для забезпечення системного виконання всіх завдань і заходів; негативний вплив складної демографічної ситуації; неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності; недостатня підготовленість органів управління освітою до комплексного розв'язання нових завдань, до забезпечення координованості діяльності всіх служб та інституцій; зменшення годин на фізичне виховання та низька кількість годин рухової активності студентів на тиждень, що призводить до зниження рухової активності студентської молоді загалом; потреба в ремонті, оновленні та модернізації наявних спортивних споруд, баз, залів, майданчиків, стадіонів та басейнів [5].

Також необхідне оновлення спортивного інвентарю та обладнання. Відсутність медичних довідок під час вступу абітурієнтів до ЗВО ускладнює роботу з організації фізичного виховання та ставить під загрозу безпеку життєдіяльності студентів під час проведення навчальних занять, секційної роботи та під час проведення змагань і заходів. Наразі відсутнє фінансування поза аудиторної роботи, відповідних спортивних баз для підготовки збірних команд для участі у Всеукраїнських змаганнях. Недостатній також обсяг фінансування підготовки та участі команд у спортивних заходах, організації грантових державних конкурсів спортивних проектів.

В умовах сучасного суспільства функції фізичного виховання студентів значно змінюються, що викликано істотною зміною мотивів та ціннісних установок щодо професійної діяльності в суспільстві. Сьогодні функції фізичного виховання ототожнюються з наданням послуг рекреаційного характеру з метою проведення повноцінного дозвілля, забезпечення здорового способу життя, тобто процес фізичного виховання набуває іншого соціального виміру [2, с. 149]. Отже, існує необхідність в об'єднанні зусиль державних органів, навчальних закладів, і громадських організацій з метою реалізації заходів із забезпечення права студентської молоді формувати здоровий спосіб життя в Україні.

Передбачено забезпечення підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу; розвиток взаємодії органів управління освітою та органів громадського самоврядування навчальних закладів, забезпечення об'єктивного оцінювання якості освіти; розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій; внесення змін до організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного, інформаційного забезпечення фізичного виховання та спорту у закладах вищої освіти; забезпечення ефективного функціонування та вдосконалення мережі спортивних об'єктів, розбудову спортивної інфраструктури, у тому числі будівництво та модернізацію спортивних споруд із використанням залучених коштів органів влади та місцевого самоврядування.

У сучасних концепціях вільного часу встановлюються закономірності й принципи ефективного формування системи умінь і навичок, знань, переконань, мотивів і загалом – активної життєвої позиції у сфері рекреаційної діяльності [7]. Відбувається диференціація часу на «час вільний» та «час цільової рекреаційної активності людини». У першому значенні розуміємо загальну кількість часу, не обмежену працею (навчанням) і не заповнену людською активністю, у другому – вільний час особи окреслюється як активний спосіб проведення дозвілля для досягнення поставленої мети і задоволення переважно гедоністичних потреб. Різноманітна

рекреаційна поведінка, а відтак і мотивація до занять фізичними вправами у вільний час, спричинена генетичними та соціальними чинниками.

У процесі фізкультурно-виховної діяльності студент повинен гармонійно розвивати емоційну сферу, задовольняти різноманітні потреби для підтримання функціональної рівноваги організму, відкривати новий простір для вдосконалення особистості, нові форми самореалізації, стимулювати процес самовдосконалення. Фізкультурно-виховна діяльність рекреаційного характеру задовольняє низку потреб повсякденного життя студентів, як-от: відпочинок та релакс; зміна способу життєдіяльності в умовах урбанізованого суспільства; емоційне задоволення; зменшення рівня самоконтролю; гальмування агресії; задоволення амбіцій; самопізнання, самовдосконалення та самореалізація; естетичні та соціальні потреби.

Фізкультурно-виховна діяльність студентів має реалізуватися на засадах систематичного формування усвідомлення, потреб і навичок щодо використання вільного часу; інтегрування виховної діяльності в усі осередки впливу – сім'ю, навчальний заклад, засоби масової інформації, місця відпочинку. У розвинених країнах державне регулювання системою фізичного виховання і спорту знаходиться у прерогативі держави і здійснюється відповідними державними органами влади, а відмінність полягає лише в ступені децентралізації й фокусуванні певних повноважень з управління галуззю на рівні суб'єктів держави або інших територіально-адміністративних одиниць.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Системний аналіз державної політики фізичної культури дозволяє стверджувати, що на ефективність системи фізичного виховання студентів значно впливає соціально-економічна ситуація, яка склалася в державі, що зумовлює необхідність перегляду ставлення до фізичної культури з точки зору розширення взаємозв'язків між фізичним вихованням в освітньому просторі й такими соціальними складниками, як культура та економіка. Наявна у державі система фізичного виховання студентів виявилася малоефективною, вона не забезпечує психофізичну і професійну готовність випускників до практичної діяльності й потребує подальшого удосконалення.

Трансформація системи фізичного виховання студентської молоді повинна відбуватися у напрямі розвитку програмного, науково-методичного, нормативного і правового забезпечення, приведення освітніх стандартів та нормативів у відповідність до нових вимог і можливостей розвитку суспільства. У цьому контексті актуальним залишається питання розробки дієвої організаційної структури державної політики фізичного виховання студентів, національного законодавства, яке враховувало б національні особливості, менталітет українського народу, стан та перспективи розвитку галузі фізичної культури і спорту та соціально-економічні можливості держави.

Список використаних джерел:

1. Грибан Г.П. Життєдіяльність та рухова активність студентів: монографія. Житомир : Вид-во «Рута», 2009. 594 с.
2. Домашенко А.В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ, 2003. 269 с.
3. Кузьменко О.О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту. *Науковий вісник молодих вчених*. 2010. Вип. 1(1). С. 225–229.
4. Мельник М.Г., Пітин М.П. Проблеми розвитку студентського спорту України у XXI столітті. *Біомеханічні, педагогічні, медико-біологічні та психологічні аспекти фізичного виховання та спорту. Вісник № 129 (1)*. 2015. С. 169–173.
5. Парубчак І.О., Сіренко Р.Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя. *Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління»*. 2017. Вип. 1(6). С. 244–252.

6. Попрошаєв О.В., Білик О.А., Островський М.В. Фізичне виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. *Спортивна наука України*. 2015. № 2. С. 36–43.
7. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: Постанова КМУ від 01.03.2017 р. № 115 / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2019).
8. Приступа Є.Н., Жданова О.М., Линець М.М. Фізична рекреація: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фіз. виховання і спорту / за наук. ред. Є. Приступа. Львів : ЛДУФК, 2010. 447 с.
9. Bronikowski M. Zdrowie I Wychowanie Fizyczne – nowy swiatowy consensus (z polskiej perspektywy). *Wychowanie Fizyczne I Sport*. Warszawa. AWF, 2011 № 55(2). S. 123–127.
10. Tomik R., Kudlik W., Nowocien J., K. Zuchora (red.). Ucniofskie kluby sportowe w procesie przygotowania mlodziezy do roli wolontariusza sportowego. Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim AWF, PAOI, Fundacja “Centrum Edukacji Olimpijskiej”. Warszawa, 2011. S. 101–108.

References:

1. Grihan G.P. (2009) *Zhyttyediyalnist ta ruchova aktyvnist studentiv: monografiya*. [Life activity and student mobility: monograph], Press “Ruta”, Zhytomyr, 594 p. [Ukraine]
2. Domashenko A.V. (2003) *Organizacijno-pedagogichni zasady systemy fizychnogo vyhovannya studentskoyi molodi Ukrainy*: [Organizational-pedagogical principles of the system of physical education of student’s youth of Ukraine] diss. ... Candidate Sciences of Phys. education and sports: 24.00.02, Kyiv, 269 p. [Ukraine]
3. Kuzmenko O.O. (2010) *Realizaciya derzhavnoyi programy u sferi fizychnoyi kultury i sportu*. [Realization of the state pr. [Scientific ogram in the field of physical culture and sports] *Naukovyj visnyk molodyx vchenyx* Bulletin of Young Scientists], vol. 1 (1). pp. 225-229. [Ukraine]
4. Melnyk M.G., Pitin M.P. (2015) *Problemy rozvytku studentskogo sportu Ukrainy u XXI stolitti. Biomechanichni, pedagogichni, medyko-biologichni ta psykologichni aspekty fizychnogo vyhovannya ta sportu* [Problems of Student Sports Development in Ukraine in the 21st Century. Biomechanical, pedagogical, medical and biological and psychological aspects of physical education and sport] *Visnyk [Bulletin]* vol. 129 (1), p.169-173. [Ukraine]
5. Parubchak I.O., Sirenko R.R. (2017) *Publichne upravlinnya suspilno-vykhovnymy procesamy v ukrayinskomu sociumi na zasadax zdorovogo sposobu zhyttya*. [Public administration of social and educational processes in the Ukrainian society on the basis of a healthy lifestyle] *Visnyk NUCzZU. Seriya «Derzhavne upravlinnya»*. [Bulletin of NUTZU. Series “Public Administration”], Issue 1 (6). pp. 244-252 . [Ukraine]
6. Poproshayev O.V., Bilyk O.A., Ostrovsky M.V. (2015) *Fizychno vyhovannya v konteksti integraciyi v zagalnoyevropejskij osvithij prostir* [Physical education in the context of integration into the European educational space] *Sportyvna nauka Ukrainy* [Sports Science of Ukraine], vol. 2. С. 36-43 . [Ukraine]
7. KМУ (2017) *Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi cilovoyi socialnoyi programyrozvytku fizychnoyi kultury i sportu na period do 2020 roku* [On approval of the State Target Social Program for the Development of Physical Culture and Sports for the period up to 2020] the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 01, 2017 vol. 115 available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF> (access date: 20.01.2019) [Ukraine]
8. Pristoupa E.N., Zhdanov A.N., Lynets M.N. (2010) *Fizychna rekreaciya* [Physical Recreation]: Teach. manual for the stud higher teach shut up nat education and sports / in sciences. edit. E.N. Pristoupa, Press. LDUFK, Lviv, 447 p. [Ukraine]

